

Afdeling Wetenschappelijk onderzoek en econometrie

De ontwikkeling van de Bankwet 1814-1998. Van 's Konings oudste dochter tot integrerend onderdeel van het ESCB

J.R. van Zwet

Onderzoeksrapport WO&E nr. 649

Maart 2001

DE ONTWIKKELING VAN DE BANKWET 1814-1998. VAN 'S KONINGS OUDSTE DOGTER
TOT INTEGREREND ONDERDEEL VAN HET ESCB

J.R. van Zwet

Onderzoeksrapport WO&E nr. 649/0104

Maart 2001

De Nederlandsche Bank NV
Afdeling Wetenschappelijk
onderzoek en econometrie
Postbus 98
1000 AB AMSTERDAM

SAMENVATTING

De ontwikkeling van de Bankwet 1814-1998. Van 's Konings oudste dochter tot integrerend onderdeel van het ESCB

J.R. van Zwet

Van 1814 tot 1998 opereerde De Nederlandsche Bank als zelfstandig lichaam onder een eigen Octrooi of Bankwet. Dit rapport beschrijft de ontwikkeling van die wet- en regelgeving.

Trefwoorden: Geschiedenis, De Nederlandsche Bank, Wetgeving

JEL codes: K20, N23, N43

ABSTRACT

The development of the Bank Act 1814-1998. From the King's eldest daughter to an integrant part of the ESCB.

J.R. van Zwet

From 1814 until 1998 De Nederlandsche Bank acted as an independent institution, governed by its own Charter or Bank Act. This report describes the development of the laws concerning.

Key words: History, De Nederlandsche Bank, Lawmaking

JEL codes: K20, N23, N43

1 INLEIDING

De Nederlandsche Bank is sinds haar oprichting op 25 maart 1814 steeds een lichaam sui generis geweest. De omstandigheid dat zij in 1814 door Willem I nog als Souverein Vorst gesticht werd, maakt haar niet alleen ouder dan het Koninkrijk der Nederlanden, maar ook het product van een nog niet ingeperkt absoluut gezag. De sporen daarvan waren dan ook duidelijk te herkennen in het eerste *Octrooi van 1814*, en zouden pas definitief verdwijnen met de inwerkingtreding van de *Bankwet van 1948*. De *Bankwet* was toen al wel vaker gewijzigd en dat zou ook na 1948 nog verschillende keren gebeuren. Die wijzigingen hielden min of meer gelijke tred met de vermaatschappelijking van de Bank en laten zien dat wetgeving voor dat doel als middel kon worden ingezet. Een voorlopig einde aan deze ontwikkeling werd bereikt met de *Bankwet 1998* en de daarmee gepaard gaande integratie van de Bank in het Europese Stelsel van Centrale Banken.

Er zijn drie perioden te onderscheiden:

1814 tot 1863: de beginperiode.

1863 tot 1948: het functioneren als centrale bank.

1948 tot 1998: de werking van de *Bankwet 1948*.

Het is interessant eens na te gaan hoe de *Bankwet* zich vanaf 1814 in grote lijnen heeft ontwikkeld en wat men daarin terugvindt van de ontwikkelingen in de maatschappij als groter geheel.

2 VAN 1814 TOT 1863

In deze eerste periode vallen - uiteraard - de oprichting en de eerste twee wijzigingen van het *Octrooi*. Toen Willem I nog als Souverein Vorst der Vereenigde Nederlanden op 25 maart 1814 de Nederlandsche Bank stichtte, deed hij dat om 'den Koophandel, als den zenuw van dezen Staat, optebeuren uit het verval, waarin voorgaande tijden en omstandigheden denzelven hebben gebragt.'¹ Hij overwoog daarbij 'dat tot regelmatige bevordering van dien omloop [van geld], geen heilzamer middel te vinden is dan de invoering eener op openbaar gezag ingestelde Nationale Bank'. De nieuwe Bank werd 'geacht' een 'compagnieschap zonder firma' te zijn². Dat de Souvereine Vorst zich bij de oprichting niet geheel gehouden had aan de daartoe strekkende bepalingen uit de *Code de Commerce*, deed niet zo veel terzake: hij verenigde op dat moment namelijk zowel de wetgevende als de uitvoerende macht in zijn persoon en beschikte dus over absolute macht³. De werkzaamheden zouden bestaan uit het in disconto nemen van wissels, het sluiten van beleningen op binnenlandse effecten en koopmansgoederen, het handel drijven in muntmateriaal plus het doen vermunten en verwerken daarvan en tenslotte het optreden als Rijkskassier⁴. De uitgifte van bankbiljetten was in deze tijd voor banken zo vanzelfsprekend, dat geen - al dan niet uitsluitend - recht daartoe werd verleend. Het feit evenwel, dat haar bankbiljetten vrij zouden zijn van zegel, gaf de Bank uiteindelijk toch een monopolistische positie⁵. Uiteraard werden verder in het *Octrooi* zaken als de grootte van het kapitaal (f 5 miljoen) en de inrichting van het bestuur geregeld. Al met al waren daar drieënzestig artikelen voor nodig. Het geheel zou vijftientig jaar geldig zijn⁶.

De eerste herziening van het *Octrooi* heeft plaatsgevonden in 1838, toen het einde van de eerste periode in zicht was. Willem I naderde het einde van zijn zevenentwintigjarige regering en zijn zilveren jubileum als Koning der Nederlanden. Zijn verheffing had namelijk plaatsgevonden op 16 maart 1815, het moment waarop hij zijn vaderlijke zorgen ook tot de Zuidelijke Nederlanden had uitgestrekt. De verlenging vond dus plaats bij Koninklijk Besluit⁷. De Nederlandsche Bank was in de eerste vijftientig jaar nog niet uitgegroeid tot een nationale instelling, alhoewel de koning haar bij het tienjarig bestaan geprezen had als 'mijne oudste dogter'⁸. De kredietverlening had nog immer

¹ Besluit van den Souvereinen Vorst van den 25sten Maart 1814, no. 105, *Staatsblad* no. 40, houdende het Octrooi en Reglement voor de Nederlandsche Bank.

² Octrooi 1814, art. 4.

³ A.M. de Jong, *Geschiedenis van de Nederlandsche Bank I. De Nederlandsche Bank van 1814 tot 1864*, Haarlem 1967, 47.

⁴ Octrooi 1814, art. 20.

⁵ De Jong, *Geschiedenis I*, 60-63.

⁶ Octrooi 1814 art. 1.

⁷ Koninklijk Besluit van den 21sten Augustus 1838, *Staatsblad* no. 29, waarbij het bestaan der Nederlandsche Bank wordt verlengd en bevestigd.

⁸ Jaarverslag De Nederlandsche Bank 1823/24, 8.

geen grote omvang genomen en haar werkzaamheden beperkten zich hoofdzakelijk tot de eigen zetel Amsterdam⁹. De directie van de Bank had dan ook geen behoefte aan wijzigingen. Aan wensen van de Kamers van Koophandel te Amsterdam en Rotterdam, die door de regering geraadpleegd waren, werd door wijzigingen op ondergeschikte punten tegemoet gekomen. De enige veranderingen van betekenis waren: de uitbreiding van de disconteringsbevoegdheid tot ander handelspapier dan wissels; de mogelijkheid ook van anderen dan 'publieke autoriteiten' gelden in rekening courant aan te nemen; de verplichting te Rotterdam een Bijbank te vestigen; de verlenging van de ambtsperiode van de directeuren van twee en een half jaar naar vijf jaar en de mogelijkheid het maatschappelijk kapitaal van de Bank tot f 20 miljoen te verhogen¹⁰.

Bij Koninklijk Besluit van 9 juni 1852 werden vijf bepalingen van het *Octrooi van 1838* op verzoek van directie en commissarissen van de Bank gewijzigd¹¹. Deze wijziging geschiedde vóórdát het octrooi ten einde liep en was noodzakelijk omdat de Bank zich rond 1850 minder traag begon te ontwikkelen dan onder het eerste octrooi het geval geweest was. Oorzaken hiervoor waren de intrekking van de gouden vijf- en tiengulden stukken, die de vraag naar papieren geld sterk deed toenemen en zo de bankbiljetten eindelijk tot een gewild ruilmiddel maakten. Een opleving van de economie stimuleerde daarnaast de vraag naar krediet. Tenslotte begonnen in de burelen van de Bank aan de Oude Turfmarkt nieuwere ideeën door te dringen onder invloed van mr. W.C. Mees, die in 1849 secretaris van de Bank geworden was. Het werd de Bank nu toegestaan het reservefonds te beleggen, terwijl zij verplicht werd maandelijks opgave te doen in de *Staatscourant* van het bedrag der omlopende bankbiljetten, van het totaal van de verplichtingen in rekening-courant en van de omvang van de metaalvoorraad en bovendien jaarlijks bij de aankondiging van het dividend van de stand van het maatschappelijk kapitaal en van het reservefonds. De verkregen verruiming van de beleningsbevoegdheid heeft het toenemen van de kredietuitzettingen in de jaren 1853 tot 1864 sterk in de hand gewerkt. In deze periode begon de Bank - eindelijk - de allures van een nationale bank aan te nemen. Dat betekende evenwel niet dat er geen kritiek was. De Bank was namelijk nog steeds een wel heel Amsterdamse instelling. Van de oprichting van correspondentschappen of zelfs van de sinds 1838 verplichtte Bijbank te Rotterdam was het nog niet gekomen¹².

⁹ A.M. de Jong, *De Wetgeving nopens de Nederlandsche Bank 1814-1958. Een historische studie*, 's-Gravenhage 1960, 3.

¹⁰ De Jong, *Wetgeving*, 4-5

¹¹ Koninklijk Besluit van den 9den Juni 1852, *Staatsblad* no. 124, wijzigende sommige artikelen van dat van den 21sten Augustus 1838 (*Staatsblad* no. 29), waarbij het bestaan der Nederlandsche Bank wordt bevestigd en verlengd.

¹² De Jong, *Wetgeving*, 14-16.

3 VAN 1863 TOT 1948

Bij wet van 22 december 1863 werd aan de Nederlandsche Bank wederom voor vijftientig jaar het recht toegekend als circulatiebank werkzaam te zijn ¹³. Men was algemeen van oordeel geweest dat verlenging van het octrooi door de wetgever plaats moest vinden. Het is ook nauwelijks voorstelbaar dat men vijftien jaar na 1848 nog anders zou hebben geoordeeld. De vraag of de Bank de enige circulatiebank in Nederland moest blijven heeft echter wel voor discussie gezorgd. Onder de liberalen was namelijk een vrij sterke stroming om de Bank haar monopolie niet te laten behouden en de uitgifte van bankbiljetten vrij te laten. Het voornaamste argument daarvoor was dan het feit dat de Bank er niet in was geslaagd haar kredietfaciliteiten voldoende onder het bereik te brengen van ondernemers buiten Amsterdam. De Bank behield uiteindelijk haar recht van uitgifte, maar de wetgever bleef vrij eenzelfde recht ook aan anderen toe te kennen. Dat is evenwel nooit gebeurd, hoewel de mogelijkheid tot 1948 is opengebleven. De uitbreiding van kredietfaciliteiten over het hele land werd verzekerd door de Bank te verplichten voor 1 januari 1865 te Rotterdam een Bijbank en elders agentschappen en correspondentieschappen op te richten. De omschrijving van de werkzaamheden van de Bank werd gemoderniseerd en enigszins verruimd. Verder werd de juridische status van de Bank - vanaf dat ogenblik werkelijk een Naamloze Vennootschap - buiten twijfel gesteld. Tenslotte werd het karakter van de Bank als particuliere onderneming benadrukt. Er kwam weliswaar enig toezicht van overheidswege - de koninklijke commissaris - maar van een Staatsbank wilde men in 1863 niet weten. De nieuwe - en eerste - *Bankwet* was een goed stuk werk. Bankhistoricus prof. mr. A. M. de Jong prijst 'de klaarheid van taal die scherp contrasteerd met den wijdlopijgen kanselarijstijl van de octrooien van 1814 en 1838.' De wet zou in hoofdlijnen meer dan tachtig jaar van kracht blijven en onder zijn werking heeft de Nederlandsche Bank zich werkelijk tot een nationale bank ontwikkeld ¹⁴.

De *Bankwet van 1863* behoefde niet tussentijds gewijzigd te worden en is tot 1889 van kracht gebleven. Deze periode kenmerkte zich door een krachtige ontwikkeling van de Bank en de invoering van de gouden standaard in 1875 ¹⁵. Een ander in het oog lopend punt was het hoge dividend dat de Bank telkens weer aan haar aandeelhouders kon uitkeren, in de periode 1864-65 tot 1883-84 gemiddeld bijna 20 procent. In combinatie met de minder gunstige ontwikkeling van de Staatsfinanciën, deden deze uitkeringen de gedachte postvatten dat de wetgever een ernstig vergissing begaan had door de Bank wel voorrechten te verlenen, maar haar niet te verplichten een deel van de daarmee behaalde winsten aan de Staat af te dragen.

¹³ Wet van den 22sten December 1863, *Staatsblad* no. 148, houdende voorzieningen omtrent de Nederlandsche Bank.

¹⁴ De Jong, *Wetgeving*, 29-49.

¹⁵ Wet van den 6den Junij 1875, *Staatsblad* no. 117, tot nadere tijdelijke voorziening omtrent het Nederlandsche muntwezen.

De *Bankwet van 1888* dateert van 7 augustus van dat jaar, maar daar was een vrij lang traject aan vooraf gegaan ¹⁶. De secretaris-generaal van het departement van Financiën had namelijk al in 1884 een boekje over de kwestie van de winstverdeling het licht doen zien ¹⁷. Uiteindelijk hadden twee presidenten en drie ministers van Financiën deel aan de onderhandelingen. Die hebben geleid tot een wet van zestien artikelen. Het octrooi werd slechts verlengd tot 31 maart 1904. Dat was een gevolg van het feit dat men de onderhandelingen in 1884 begonnen was en toen een termijn van twintig jaren had willen vastleggen. De belangrijkste wijziging was echter dat de Staat een aandeel in de winst kreeg. De aandeelhouders kregen als *praeciput* de eerste 5 procent van de winst, daarna ging de helft tot 7 procent naar de Staat. Daarboven werd dat tweederde ¹⁸. Verder werd onder meer de grootte van het maatschappelijk kapitaal op f 20 miljoen bepaald, het reservefonds *dwingend* voorgeschreven, de Bank bevoegd verklaard één vijfde van haar maatschappelijk kapitaal te beleggen, haar werkterrein enigszins uitgebreid, de verplichting opgelegd de Staat tot f 5 miljoen voorschotten te verschaffen, het Rijkskassierschap uitgebreid en de Bank tenslotte ook tot kassier van de Rijkspostspaarbank aangesteld ¹⁹.

Als vermeld, was de termijn kort gehouden, zodat het volgende octrooi al de *Bankwet van 1903* was ²⁰. De totstandkoming van de *Bankwet van 1888* lag toen nog vers in het geheugen en de winstverdeling en de termijn hebben dan ook vanaf 1901 de onderhandelingen gedomineerd. De termijn bedroeg deze keer vijftien jaar en de winstverdeling kwam in wezen uit op een *praeciput* van 3,5 procent bij een aandeel van tweederde voor de Staat over het meerdere. Verder was voornamelijk van belang dat het maximum van het renteloze voorschot werd verhoogd tot f 15 miljoen. Dit geschiedde min of meer in ruil voor de intrekking van de door het departement van Financiën uitgegeven muntbiljetten. Bij deze onderhandelingen trad, vooral ten aanzien van de winstverdeling, de merkwaardige positie van de Bank duidelijk aan het licht. Zij was enerzijds een Naamloze Vennootschap met aandeelhouders, anderzijds gebaseerd op - en dus afhankelijk van - een door de Staat te verlenen octrooi. President mr. N.P. van den Berg zag zich daardoor tijdens de onderhandelingen uiteindelijk zelfs gedwongen met aftreden te dreigen ²¹.

¹⁶ Wet van den 7den Augustus 1888, *Staatsblad* no. 122, tot verlenging en wijziging van het aan de Nederlandsche Bank verleende octrooi.

¹⁷ S. B.[artstra], *Het Bank-octrooi tegenover onze staatsfinanciën*, 's-Gravenhage 1884.

¹⁸ Bankwet 1888, art. 16.

¹⁹ De Jong, *Wetgeving*, 63-101.

²⁰ Wet van den 31sten December 1903, *Staatsblad* no. 335, tot verlenging van het aan de Nederlandsche Bank verleende octrooi.

²¹ De Jong, *Wetgeving*, 117-131.

J.R. van Zwet, Met gepast zelfgevoel: de onderhandelingen tussen de Nederlandsche Bank en de Staat over de Bankwet van 1903, Onderzoeksrapport WO&E nr. 620, De Nederlandsche Bank, Amsterdam mei 2000.

De *Bankwet van 1918* bevatte weinig opzienbarende veranderingen. Het was wederom in feite een wijziging van de *Bankwet van 1863*. Wèl liet de regering bij deze gelegenheid de nieuwe wettekst voor het eerst in zijn geheel publiceren ²². Het patroon van de wijzigingen doet bekend aan. De termijn was wederom vijftien jaar, zij het met daarna de mogelijkheid die telkens stilzwijgend met een jaar te verlengen. Bovendien liep het recht als circulatiebank werkzaam te zijn pas vijf jaar ná de opzegging af. De winstverdeling kende nu driekwart van de overwinst aan de Staat toe. Verder werd de mogelijkheid tot beleggen verruimd en de beschrijving van de werkzaamheden der Bank opnieuw gemoderniseerd. Nieuwe werkzaamheden konden nu ook per K.B. worden toegestaan. De beschrijving van het bestuur van de Bank werd ook gemoderniseerd. Gevolg daarvan was de instelling van een commissie van advies, die de contacten met het bedrijfsleven zou onderhouden. De voltallige directie zou namelijk voortaan de hele dag voor de Bank beschikbaar zijn en dus niet meer zo vanzelfsprekend als tot dan toe zèlf dergelijke contacten kunnen onderhouden via eigen zakelijke contacten ²³.

Voor het eerst sinds 1852 werd de *Bankwet* vóór het einde van het octrooi - uiteindelijk in 1937 - tussentijds gewijzigd, en meteen maar liefst zes keer. De wijzigingen waren niet allen even belangrijk. De eerste was nodig om de Bank van de verplichting te ontheffen haar status als N.V. en plaats van vestiging op de bankbiljetten te vermelden ²⁴. De volgende behelsde enige tijdelijke aanpassingen in verband met de dekking van het door de Bank in 1931 geleden verlies op haar bezit aan Ponden Sterling ²⁵. Deze gebeurtenis vormde trouwens ook de - politieke - aanleiding voor minister van Financiën jhr. mr. D.J. de Geer om het Octrooi op te zeggen, zodat een nieuwe *Bankwet* - dus vijf jaar later - in 1937 zijn beslag zou moeten krijgen ²⁶. Drie wetswijzigingen vonden plaats naar aanleiding van wijzigingen in het *Wetboek van koophandel* ten aanzien van wissels, cheques, promessen en

²² Wet van den 25sten Juli 1918, *Staatsblad* no. 475, tot verlenging en wijziging van het aan de Nederlandsche Bank verleende octrooi.

Koninklijk Besluit van den 28sten September 1918, *Staatsblad* no. 553, ter bekendmaking van den tekst der bepalingen waaronder de Nederlandsche Bank gerechtigd is als circulatiebank werkzaam te zijn.

²³ De Jong, *Wetgeving*, 159-182.

²⁴ Wet van den 25sten Juni 1929, *Staatsblad* no. 364, tot wijziging van de *Bankwet* 1919 (*Staatsblad* no. 553 van 1918).

²⁵ Wet van den 27sten Mei 1932, *Staatsblad* no. 221, tot dekking van het verlies van de Nederlandsche Bank in het boekjaar 1 April 1931/31 Maart 1932.

²⁶ ADNB 6.4/141/1 afschrift Koninklijk Besluit van den 31 Maart 1932, no. 6, houdende opzegging van het aan de Nederlandsche Bank verleende octrooi.

kwitanties aan toonder ²⁷. De laatste wijziging in deze periode was opnieuw een gevolg van het geleden pondenverlies en de daarmee samenhangende lage winstcijfers. Bij wet van 24 juli 1934 werd de bevoegdheid van de Bank te beleggen opnieuw uitgebreid en werd bovendien bepaald dat de directie voortaan zou kunnen bestaan uit een president, een secretaris en ten minste één directeur, in plaats van twee ²⁸.

Bij wet van 2 februari 1937 kwam de *Bankwet van 1937* tot stand en daarmee de verlenging van het octrooi. Ook nu publiceerde de regering een volledige tekst van de herziene *Bankwet van 1863*, want die vormde immers nog altijd de grondslag ²⁹. Weer werd de termijn korter, slechts vijf jaar dit maal. Daarna kon weer stilzwijgend per jaar verlengd worden. Ingeval van opzegging, eindigde het recht als circulatiebank werkzaam te zijn nu al na drie jaren. De bepalingen over het reservefonds van de Bank werden gewijzigd, waarbij de voornaamste wijziging een verhoging van het wettelijk maximum van f 5 miljoen naar f 20 miljoen was. Bij het steeds heikele punt van de winstverdeling werd een versterking van het reservefonds en de vorming van een bijzondere reserve gerealiseerd. De tantièmes daarentegen werden definitief afgeschaft. Overigens zouden de bepalingen over de winstverdeling - met uitzondering van die over de bijzondere reserve - pas gelden als het pondenverlies geheel gedelgd was. Tot dat ogenblik bleven de bepalingen van de wet van 27 mei 1932 gelden. Tenslotte werd de beschrijving van de werkring van de Bank weer enigszins gemoderniseerd ³⁰.

De *Bankwet van 1937* zou het uiteindelijk, na in 1945 opnieuw tot leven te zijn gewekt, uithouden tot 1948. In 1943 werd namelijk door de Duitse *Reichskommissar* dr. A. Seyss-Inquart de *Bankwet* terzijde geschoven en vervangen door een verordening van eigen makelij ³¹. Na de bevrijding werd deze

²⁷ Wet van den 25sten Juli 1932, *Staatsblad* no. 405, tot wijziging van het Wetboek van Koophandel, de Zegelwet 1917, de Grootboekwet, de Bankwet 1919 en de Geldschieterswet naar aanleiding van het Verdrag tot invoering van een eenvormige wet op de wisselbrieven en orderbriefjes.

Wet van den 17den November 1933, *Staatsblad* no. 613, tot wijziging van het Wetboek van Koophandel, het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, de Zegelwet 1917, de Bankwet 1919, de Geldschieterswet en de wet van 25 Juli 1932 (*Staatsblad* no. 405) naar aanleiding van het Verdrag tot invoering van een eenvormige wet op chèques.

Wet van den 28sten December 1933, *Staatsblad* no. 731, houdende wijziging van het Wetboek van Koophandel en van de wet van 17 November 1933 (*Staatsblad* no. 613) tot wijziging van het Wetboek van Koophandel, het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, de Zegelwet 1917, de Bankwet 1919, de Geldschieterswet en de wet van 25 Juli 1932 (*Staatsblad* no. 405) naar aanleiding van het Verdrag tot invoering van een eenvormige wet op chèques.

²⁸ Wet van den 2den Juli 1934, *Staatsblad* no. 339, houdende wijziging van artikel 13, 1e lid, en artikel 24, 1e lid, van de Bankwet 1919 (*Staatsblad* no 553 van 1918), laatstelijk gewijzigd bij de wet van 27 Mei 1932 (*Staatsblad* no 221).

²⁹ Wet van den 2den Februari 1937, *Staatsblad* no. 400, tot verlenging en wijziging van het aan de Nederlandsche Bank verleende octrooi.

Koninklijk Besluit van den 1sten Maart 1937, *Staatsblad* no. 401, ter bekendmaking van den tekst der bepalingen, waaronder de Nederlandsche Bank gerechtigd is als circulatiebank werkzaam te zijn.

³⁰ De Jong, *Wetgeving*, 262-272.

³¹ Verordening van den Rijkscommissaris voor het bezette Nederlandsche gebied betreffende De Nederlandsche Bank, *Verordeningblad voor het bezette Nederlandsche gebied*, 26 Juni 1943, no. 58.

verordening uiteraard op haar beurt terzijde gesteld en de *Bankwet van 1937* ‘wederingevoerd’³². Die wederinvoering geschiedde op basis van ‘noodrecht’ bij Koninklijk Besluit. Een wet was immers bij ontbreken van een regulier gekozen volksvertegenwoordiging onmogelijk. Dat weerhield het kabinet-Schermerhorn er evenwel niet van nog enige zeker niet onbelangrijke bepalingen aan de bestaande wet toe te voegen. Sterker nog: die bepalingen veranderden het karakter van de wet wezenlijk. De voornaamste wijzigingen waren goedkeuring door de Kroon van de benoemingen van directieleden door de aandeelhouders, de instelling van de Bankraad, het aanwijzingsrecht voor de minister van Financiën en uitbreiding van de bevoegdheid te opereren in de geldmarkt. Het zal duidelijk zijn dat de Staat zijn positie binnen de Bank belangrijk versterkt had. De *Bankwet van 1948* wierp zijn schaduw vast vooruit. Tekenend daarvoor was ook dat in de laatste artikelen niet alleen de *Bankwet van 1937* werd opgezegd, maar ook het streven naar ‘versterking van het gemeenschapslement in het statuut van de Nederlandsche Bank, ter bereiking van den overgang van de Bank van particulieren in publiekrechtelijken of semi-publiekrechtelijken eigendom’ werd aangekondigd. Om de meest effectieve manier van verwezenlijking van dat streven te onderzoeken werd een commissie ingesteld, waar onder anderen dr. M.W. Holtrop zitting in had. Dat hij al in 1946 als eerste monetair econoom - èn niet-bankier - president van de Nederlandsche Bank werd en dus onder de nieuwe Bankwet zou gaan dienen, was een veelbetekende keuze³³.

³² Koninklijk Besluit van 1 October 1945, *Staatsblad* F 204, tot wederinvoering van de Bankwet 1937 (*Staatsblad* 1937, no. 401).

³³ W.F.V. Vanthoor, *Een oog op Holtrop. Grondlegger van de Nederlandse monetaire analyse*, Amsterdam 1993, 58-60.

4 VAN 1948 TOT 1998

Op 23 april 1948 kwam de *Bankwet van 1948* tot stand ³⁴. De daaraan voorafgaande wet had de naasting der aandelen van de Bank geregeld ³⁵. Daarmee was de nagestreefde overgang in publiekrechtelijke eigendom tot stand gebracht. De rechtsvorm Naamloze Vennootschap bleef gehandhaafd. Die keuze was niet zo vanzelfsprekend, zoals ook nog zou blijken bij de totstandkoming van de *Bankwet van 1998* ³⁶. De voornaamste taak van de Bank werd 'de waarde van de Nederlandse geldeenheid te reguleren op zodanige wijze als voor 's lands welvaart het meest dienstig is, en daarbij die waarde zoveel mogelijk te stabiliseren.' Verder zou zij de geldsomloop - voorzover in bankbiljetten - in Nederland verzorgen, het girale geldverkeer vergemakkelijken, het betalingsverkeer met het buitenland bevorderen en tenslotte toezicht uitoefenen op het kredietwezen. De rol van de Staat kwam behalve door het bezit van alle aandelen ook nu tot uiting in het aanwijzingsrecht van de minister van Financiën. Als het puntje bij paaltje kwam zou de minister het laatste woord hebben, al zou de directie de mogelijkheid hebben zich op de Kroon te beroepen. In de vijftig jaar dat dit artikel 26 zou bestaan, is het echter nooit in werking getreden. Het schiep natuurlijk wel de noodzakelijk duidelijkheid voor een vruchtbare samenwerking tussen minister en president. Ook deel van het beoogde proces van vermaatschappelijking ³⁷ was de definitieve instelling van de Bankraad, die de oude commissie van advies (*Bankwet van 1918*) verving en de verschillende geledingen in de maatschappij een stem binnen de Bank zou geven. De oude problemen rond termijn en winstverdeling tussen Staat en Bank waren in elk geval definitief verdwenen. De historische term 'Octrooi' was in de titel van de wet dan ook vervangen door het meer neutrale 'Statuut'.

De *Bankwet van 1948* is vijftig jaar van kracht gebleven. Periodieke herzieningen in verband met het verlopen van het Octrooi waren niet langer noodzakelijk. Slechts ingeval van een concrete - zij het soms geringe - aanleiding vonden nu wijzigingen plaats, in totaal dertien keer. Dat begon met de al in de *Bankwet van 1948* aangekondigde invoering - in 1952 - van de *Wet toezicht kredietwezen*. Die werd op zijn beurt in 1956 gewijzigd in *Wet toezicht kredietwezen*, om tenslotte als *Wet toezicht*

³⁴ Wet van 23 April 1948, *Staatsblad* no. I 166, houdende nieuwe bepalingen nopens het Statuut van De Nederlandsche Bank N.V. (Bankwet 1948).

³⁵ Wet van 23 April 1948, *Staatsblad* no. I 165, houdende verklaring van het algemeen nut van de naasting van de aandelen in het maatschappelijk kapitaal van De Nederlandsche Bank N.V. door de Staat en regeling dier naasting. (Wet nopens de naasting der aandelen in de Nederlandsche Bank N.V.)

³⁶ Mok, M.R., 'Bankwet 1998: van Willem I tot EMU' in: *TVVS: maandblad voor ondernemingsrecht en rechtspersonen*, 1998, 41, 1 (jan 1998), 15-17.

³⁷ M.M.G. Fase, *Geschiedenis van de Nederlandsche Bank VI. Tussen behoud en vernieuwing. Geschiedenis van de Nederlandsche Bank 1948-1973*, Den Haag 2000, 46.

kredietwezen 1992 nòg een wijziging nodig te maken ³⁸. In 1955 werd het bedrag van het maximale renteloze voorschot aan de Staat vertienvoudigd ³⁹, terwijl in 1965 de dagen waarop de Bank gesloten was nader werden geregeld ⁴⁰. In 1971 en 1976 gaven de wijziging van het *Wetboek van Koophandel* en de daaropvolgende opname ervan in boek 2 *Nieuw Burgerlijk Wetboek* aanleiding tot geringe wijzigingen in de Bankwet ⁴¹. Ook de *Comptabiliteitwet 1976* en de *Postbankwet* schreven geringe wijzigingen voor ⁴². In 1983 moest een uitzondering gemaakt worden op aanpassingen inzake het vennootschapsrecht in verband met een Europese richtlijn ⁴³. Het was de eerste maal dat de Bankwet door ‘Europa’ beïnvloed werd. Pas in 1985 maakte een direct aan de Bank gerelateerde kwestie een wijziging noodzakelijk. De sinds 1863 vermelde correspondentenschappen van de Bank verdwenen toen uit de Bankwet ⁴⁴. Ook in 1993 had een wijziging vrij direct op de Bank betrekking, namelijk op haar jaarrekening, ook nu weer een door ‘Europa’ geïnstigeerde verandering ⁴⁵. Al in dat zelfde jaar begon de Europese Monetaire Unie (EMU) zijn schaduw vooruit te werpen. De Bank ging nu namelijk haar werkzaamheden verrichten ‘ingevolge deze wet met inachtneming van artikel 104 van het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap’ ⁴⁶. Vijf jaar later volgde het einde van de *Bankwet van 1948*.

De *Bankwet van 1998* werd geheel opnieuw vastgesteld en is de thans geldende wet ten aanzien van De Nederlandsche Bank ⁴⁷. Allereerst wordt vastgesteld dat de Bank ‘een integrerend onderdeel van

³⁸ Wet van 18 Januari 1952, *Staatsblad* no. 35, houdende regeling van het toezicht op het kredietwezen (Wet toezicht kredietwezen).

Wet van 21 juni 1956, *Staatsblad* no. 427, houdende gewijzigde vaststelling van de Wet toezicht kredietwezen.

Wet van 23 december 1992, *Staatsblad* no. 722, houdende bepalingen inzake het toezicht op het kredietwezen en de uitvoering van de Tweede Richtlijn van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 15 december 1989 tot coördinatie van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen betreffende de toegang tot en de uitoefening van de werkzaamheden van kredietinstellingen, alsmede tot wijziging van Richtlijn 77/780/EEG (89/646/FEG), en de uitvoering van de Richtlijn van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 6 april 1992 inzake het toezicht op kredietinstellingen op geconsolideerde basis (92/30/EEG) (Wet toezicht kredietwezen 1992).

³⁹ Wet van 13 juli 1955, *Staatsblad* no. 335, houdende verhoging van het bedrag, tot hetwelk De Nederlandsche Bank N.V. verplicht is aan de Staat renteloze voorschotten te verstrekken.

⁴⁰ Wet van 9 december 1965, *Staatsblad* no. 566, tot wijziging van artikel 11 van de Bankwet 1948.

⁴¹ Wet van 6 mei 1971, *Staatsblad* no. 289, houdende wijziging van het Wetboek van Koophandel (Voorzieningen met betrekking tot de structuur der naamloze en besloten vennootschap).

Wet van 8 april 1976, *Staatsblad* no. 229, tot vaststelling van de hoofdstukken 2, 3, 4 en 5 van de Invoeringswet Boek 2 nieuw B.W.

⁴² Wet van 8 december 1976, *Staatsblad* no. 671, houdende regeling van het beheer van ’s Rijks financiën (Comptabiliteitswet 1976).

Wet van 11 september 1985, *Staatsblad* no. 510, houdende regelen met betrekking tot de oprichting van de Postbank N.V. (Postbankwet).

⁴³ Wet van 7 december 1983, *Staatsblad* no. 663, houdende aanpassing van de wetgeving aan de vierde richtlijn van de Raad van de Europese Gemeenschappen inzake het vennootschapsrecht.

⁴⁴ Wet van 30 oktober 1985, *Staatsblad* no. 603, houdende wijziging van de Bankwet 1948.

⁴⁵ Wet van 17 maart 1993, *Staatsblad* no. 258, houdende bepalingen voor de jaarrekening van banken.

⁴⁶ Wet van 9 december 1993, *Staatsblad* no. 676, tot wijziging van de Bankwet 1948.

⁴⁷ Wet van 26 maart 1998, *Staatsblad* 200, houdende nieuwe bepalingen inzake De Nederlandsche Bank N.V. in verband met het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap (Bankwet 1998).

het Europees Stelsel van Centrale Banken' is. De doelstelling is nog steeds 'het handhaven van prijsstabiliteit', zij het dan nu 'ter uitvoering van het Verdrag'. Als gevolg van de integratie in het stelsel heeft de minister van Financiën zijn aanwijzingsrecht verloren in ruil voor een recht op 'gegevens of inlichtingen [...] die naar zijn oordeel nodig zijn ter bepaling van het financieel-economisch beleid van de regering.' Dat zou ook niet goed anders mogelijk zijn nu de eerste taak nog slechts 'het medebepalen van het monetair beleid en het ten uitvoer leggen van dat beleid' is. In het zelfde kader valt uiteraard ook het verdwijnen van de koninklijke commissaris. Er wordt nu slechts één lid van de raad van commissarissen 'van overheidswege' benoemd. Vanzelfsprekend valt ook het toezicht op de financiële instellingen onder de vermelde taken.

5 DEVIEZENVERKEER EN TOEZICHT

Twee grote takken van werkzaamheden van de Bank zijn hier enigszins onderbelicht gebleven: het deviezenverkeer en de het toezicht op de banken. Hun ontstaan lag namelijk buiten de Bankwet, maar had daar wel een duidelijke verwantschap mee. De wortels van het deviezenregime lagen in de dertiger jaren en de toen heersende economische malaise. In de toen ingestelde regelingen had het Nederlandsch Clearinginstituut een centrale rol gespeeld. Alhoewel er al langere tijd een meer omvattende regeling van het deviezenverkeer in voorbereiding was en er bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog een Deviezennoodmaatregel uitgevaardigd was, kwam het pas tijdens de bezetting tot het eerste Deviezenbesluit⁴⁸. In dit *Deviezenbesluit 1940* was ook een rol voor de Bank weggelegd - naast het Deviezeninstituut, dat de vergunningen verstrekke⁴⁹. Het Besluit werd één maal gewijzigd voordat het einde van de Oorlog een geheel nieuw Besluit noodzakelijk maakte⁵⁰. Het *Deviezenbesluit 1945* was zo de opvolger van het *Deviezenbesluit 1941*⁵¹, maar ook de vervanger van een Londens Besluit uit 1944 dat nooit in werking getreden is. Het afgeven van vergunningen kwam nu eveneens aan de Bank, zodat het *Deviezenbesluit 1945* zeer veel werk voor haar betekende. Men moet zich daarbij realiseren dat zij ook een grote rol speelde bij de totstandkoming van de noodzakelijke regelgeving. Het Kantoor Deviezen Vergunningen was van dit alles de uiterlijke verschijningsvorm. Het *Deviezenbesluit 1945* is pas in 1981, nadat het grote belang ervan al sinds jaren was afgenomen, vervangen door de - al in 1994 vernieuwde - *Wet financiële betrekkingen buitenland*⁵².

Al vanaf de negentiende eeuw oefende de Bank een ‘vaderlijk’ toezicht uit over de commerciële banken. Hoewel er pogingen gedaan waren tot een meer officiële regeling te komen - in 1932 via overleg met de Amsterdamse en Rotterdamse bankiersverenigingen en in 1937 via de Staatscommissie voor het Bankwezen - was er bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog nog geen regeling

⁴⁸ De Jong, *Wetgeving*, 224-226, 307-308.

⁴⁹ Verordening van de Secretarissen-Generaal van de Departementen van Financiën, van Justitie, van Handel, Nijverheid en Scheepvaart, van Landbouw en Visscherij en van Koloniën betreffende de regeling van het deviezenverkeer, *Verordeningenblad voor het bezette Nederlandsche gebied*, 27 Juni 1940 no. 27.

⁵⁰ Besluit van de Secretarissen-Generaal van de Departementen van Financiën, van Justitie, van Handel, Nijverheid en Scheepvaart, van Landbouw en Visscherij en van Koloniën betreffende de regeling van het deviezenverkeer (Deviezenbesluit 1941), *Verordeningenblad voor het bezette Nederlandsche gebied*, 26 Maart 1941 no. 63.

⁵¹ Koninklijk Besluit van 10 October 1945, *Staatsblad* no. F 222, houdende vaststelling van het Deviezenbesluit 1945.

⁵² Fase, *Geschiedenis*, 62-66, 493-403.

Wet van 28 mei 1981, *Staatsblad* no. 321, houdende regelen inzake de financiële betrekkingen met het buitenland (Wet financiële betrekkingen buitenland).

Wet van 25 maart 1994, *Staatsblad* no. 258, houdende nieuwe regels inzake de financiële betrekkingen met het buitenland (Wet financiële betrekkingen buitenland 1994).

totstandgekomen ⁵³. Dat daar wel degelijk behoefte aan bestond was duidelijk en ook hier maakten de uitzonderlijke omstandigheden actie mogelijk. Op 16 december 1941 vaardigden de bevoegde secretarissen-generaal een eigen verordening uit ⁵⁴, die – logischerwijs – na de bevrijding zijn gelding weer verloor. De vrijwillige samenwerking werd hersteld, totdat met *Bankwet van 1948* een overgangsregeling in werking trad tot de - eerder genoemde - *Wet toezicht credietwezen* vanaf 1952 het toezicht definitief regelde ⁵⁵. Zo vond vanaf 1948 het toezicht op de banken op basis van de *Bankwet* plaats.

⁵³ De Jong, *Wetgeving*, 115, 246, 276-280.

⁵⁴ Besluit van den Secretaris-Generaal voor Bijzondere Economische Zaken en van de Secretarissen-Generaal van de Departementen van Financiën, van Justitie, van Handel, Nijverheid en Scheepsvaart en van Binnenlandse Zaken betreffende het bank- en credietwezen, *Verordeningenblad voor het bezette Nederlandsche gebied* 16 December 1941, no. 225

⁵⁵ De Jong, *Wetgeving*, 362-363.
Bankwet 1948, art 9, lid 4.

6 CONCLUSIE

De ontwikkeling van de Bankwet laat een steeds veranderende en in elk geval steeds groeiende rol van het recht met betrekking tot de Nederlandsche Bank zien. In de eerste periode diende het Octrooi vrijwel uitsluitend om de verhouding tussen de koning of later de Staat en de Bank te regelen. Daarbij werd dan de positie van de Bank zo sterk gemaakt, als nodig geoordeeld werd om haar rol als nationale bank te kunnen vervullen. Dat gebeurde overigens nog zonder veel succes. In de tweede periode diende de Bankwet in de eerste plaats om de Bank - nu wel met succes - te dwingen haar vleugels uit te slaan en daadwerkelijk een nationale bank te worden. In later jaren bleek de wet echter ook een uitstekend middel voor de Staat een deel van - ferme - winsten aan zich te trekken en zo begon een lange periode van gesteggel over winstverdeling en termijnen. Vervolgens werd de Bank in de derde geheel door de *Bankwet van 1948* beheerste periode een moderne centrale bank. Men ging trachten 'de waarde van de Nederlandse geldeenheid te reguleren' in het belang van welvaart en stabiliteit, ofwel monetair beleid formuleren. Daarnaast kreeg de Bank andere taken die samenhangen met de eisen van de tijd. De regulering van het deviezenverkeer en het toezicht op de kredietinstellingen zijn daar de voornaamste voorbeelden van.

Dat de ontwikkeling van het recht met betrekking tot de Bank allang niet meer binnen de Bankwet valt is duidelijk. Tot de Tweede Wereldoorlog was dat echter wel zo en de tabel hierachter biedt daar een goed beeld van. De wijzigingen ná de Oorlog zijn evenwel dikwijls slechts verwijzingen naar andere wetten, die zelf weer complete maatschappelijke vraagstukken beheersen. Dat daar in de loop der jaren ook Europese wetgeving deel van uit is gaan maken, kan men als voorafschaduwning van het ESCB zien. Een deel van de rechtsontwikkeling vond echter zelfs niet eens meer nominaal binnen de Bankwet plaats. Het overzicht van geldende regelgeving met betrekking tot de Bank op het ogenblik van inwerkingtreden van de *Bankwet van 1998* telt naast de Bankwet en de Statuten namelijk maar liefst drieënzestig nummers⁵⁶ en geeft zo een duidelijke aanwijzing hoe ver het gekomen is sinds dat éne *Octrooi van 1814*.

Opvallend is dat de Bank bij het aanvangen van nieuwe perioden in haar bestaan steeds gelukkig geweest is in haar leidlieden. Het tot leven brengen van papieren bepalingen is en blijft tenslotte mensenwerk. Koning Willem I, mr. W.C. Mees en dr. M.W. Holtrop hebben zich daarbij

⁵⁶ Compendium van regelgeving met betrekking tot de Nederlandsche Bank op 31 mei 1998, De Nederlandsche Bank, Afdeling Juridische zaken, Amsterdam 1998.

onmiskenaar grote verdiensten verworven. De toekomst van de Nederlandsche Bank als integrerend onderdeel van het Europese Stelsel van Centrale Banken is weliswaar nog ongewis, maar de geschiedenis leert dat de Bank weinig te vrezen heeft. Dat zij, ouder dan het koninkrijk dat zij steeds trouw van dienst geweest is, nog vóór de totstandkoming van de Europese Politieke Unie deel uitmaakt van het ESCB, is ironie der geschiedenis. Gelukkig is dan wel sprake van ironie die tot optimisme stemt.

BIJLAGE

Octrooien en bankwetten

Besluit van den Souvereinen Vorst van den 25sten Maart 1814, no. 105, *Staatsblad* no. 40, houdende het Octrooi en Reglement voor de Nederlandsche Bank.

Koninklijk Besluit van den 21sten Augustus 1838, *Staatsblad* no. 29, waarbij het bestaan der Nederlandsche Bank wordt verlengd en bevestigd.

Koninklijk Besluit van den 9den Juni 1852, *Staatsblad* no. 124, wijzigende sommige artikelen van dat van den 21sten Augustus 1838 (*Staatsblad* no. 29), waarbij het bestaan der Nederlandsche Bank wordt bevestigd en verlengd.

Wet van den 22sten December 1863, *Staatsblad* no. 148, houdende voorzieningen omtrent de Nederlandsche Bank.

Wet van den 7den Augustus 1888, *Staatsblad* no. 122, tot verlenging en wijziging van het aan de Nederlandsche Bank verleende octrooi.

Wet van den 31sten December 1903, *Staatsblad* no. 335, tot verlenging van het aan de Nederlandsche Bank verleende octrooi.

Wet van den 25sten Juli 1918, *Staatsblad* no. 475, tot verlenging en wijziging van het aan de Nederlandsche Bank verleende octrooi.

Koninklijk Besluit van den 28sten September 1918, *Staatsblad* no. 553, ter bekendmaking van den tekst der bepalingen waaronder de Nederlandsche Bank gerechtigd is als circulatiebank werkzaam te zijn.

Wet van den 25sten Juni 1929, *Staatsblad* no. 364, tot wijziging van de Bankwet 1919 (*Staatsblad* no. 553 van 1918).

Wet van den 27sten Mei 1932, *Staatsblad* no. 221, tot dekking van het verlies van de Nederlandsche Bank in het boekjaar 1 April 1931/31 Maart 1932.

Wet van den 25sten Juli 1932, *Staatsblad* no. 405, tot wijziging van het Wetboek van Koophandel, de Zegelwet 1917, de Grootboekwet, de Bankwet 1919 en de Geldschieterswet naar aanleiding van het Verdrag tot invoering van een eenvormige wet op de wisselbrieven en orderbriefjes.

Wet van den 17den November 1933, *Staatsblad* no. 613, tot wijziging van het Wetboek van Koophandel, het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, de Zegelwet 1917, de Bankwet 1919, de Geldschieterswet en de wet van 25 Juli 1932 (*Staatsblad* no. 405) naar aanleiding van het Verdrag tot invoering van een eenvormige wet op chèques.

Wet van den 28sten December 1933, *Staatsblad* no. 731, houdende wijziging van het Wetboek van Koophandel en van de wet van 17 November 1933 (*Staatsblad* no. 613) tot wijziging van het Wetboek van Koophandel, het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, de Zegelwet 1917, de Bankwet 1919, de Geldschieterswet en de wet van 25 Juli 1932 (*Staatsblad* no. 405) naar aanleiding van het Verdrag tot invoering van een eenvormige wet op chèques.

Wet van den 2den Juli 1934, *Staatsblad* no. 339, houdende wijziging van artikel 13, 1e lid, en artikel 24, 1e lid, van de Bankwet 1919 (*Staatsblad* no 553 van 1918), laatstelijk gewijzigd bij de wet van 27 Mei 1932 (*Staatsblad* no 221).

Wet van den 2den Februari 1937, *Staatsblad* no. 400, tot verlenging en wijziging van het aan de Nederlandsche Bank verleende octrooi.

Koninklijk Besluit van den 1sten Maart 1937, *Staatsblad* no. 401, ter bekendmaking van den tekst der bepalingen, waaronder de Nederlandsche Bank gerechtigd is als circulatiebank werkzaam te zijn.

Verordening van den Rijkscommissaris voor het bezette Nederlandsche gebied betreffende De Nederlandsche Bank, *Verordeningenblad voor het bezette Nederlandsche gebied*, 26 Juni 1943, no. 58.

Koninklijk Besluit van 1 October 1945, *Staatsblad* F 204, tot wederinvoering van de Bankwet 1937 (*Staatsblad* 1937, no. 401).

Wet van 23 April 1948, *Staatsblad* no. I 166, houdende nieuwe bepalingen nopens het Statuut van De Nederlandsche Bank N.V. (Bankwet 1948).

Wet van 18 Januari 1952, *Staatsblad* no. 35, houdende regeling van het toezicht op het credietwezen (Wet toezicht credietwezen).

Wet van 13 juli 1955, *Staatsblad* no.335, houdende verhoging van het bedrag, tot hetwelk De Nederlandsche Bank N.V. verplicht is aan de Staat renteloze voorschotten te verstrekken.

Wet van 21 juni 1956, *Staatsblad* no.427, houdende gewijzigde vaststelling van de Wet toezicht kredietwezen.

Wet van 9 december 1965, *Staatsblad* no. 566, tot wijziging van artikel 11 van de Bankwet 1948.

Wet van 6 mei 1971, *Staatsblad* no. 289, houdende wijziging van het Wetboek van Koophandel (Voorzieningen met betrekking tot de structuur der naamloze en besloten vennootschap).

Wet van 8 april 1976, *Staatsblad* no.229, tot vaststelling van de hoofdstukken 2, 3, 4 en 5 van de Invoeringswet Boek 2 nieuw B.W.

Wet van 8 december 1976, *Staatsblad* no. 671, houdende regeling van het beheer van 's Rijks financiën (Comptabiliteitswet 1976).

Wet van 7 december 1983, *Staatsblad* no. 663, houdende aanpassing van de wetgeving aan de vierde richtlijn van de Raad van de Europese Gemeenschappen inzake het vennootschapsrecht.

Wet van 11 september 1985, *Staatsblad* no. 510, houdende regelen met betrekking tot de oprichting van de Postbank N.V. (Postbankwet).

Wet van 30 oktober 1985, *Staatsblad* no. 603, houdende wijziging van de Bankwet 1948.

Wet van 23 december 1992, *Staatsblad* no. 722, houdende bepalingen inzake het toezicht op het kredietwezen en de uitvoering van de Tweede Richtlijn van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 15 december 1989 tot coördinatie van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen betreffende de toegang tot en de uitoefening van de werkzaamheden van kredietinstellingen, alsmede tot wijziging van Richtlijn 77/780/EEG (89/646/FEG), en de uitvoering

van de Richtlijn van de Raad van de Europese Gemeenschappen van 6 april 1992 inzake het toezicht op kredietinstellingen op geconsolideerde basis (92/30/EEG) (Wet toezicht kredietwezen 1992).

Wet van 17 maart 1993, *Staatsblad* no. 258, houdende bepalingen voor de jaarrekening van banken.

Wet van 9 december 1993, *Staatsblad* no. 676, tot wijziging van de Bankwet 1948.

Wet van 26 maart 1998, *Staatsblad* 200, houdende nieuwe bepalingen inzake De Nederlandsche Bank N.V. in verband met het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap (Bankwet 1998).

Overige wet- en regelgeving

Wet van den 6den Junij 1875, *Staatsblad* no. 117, tot nadere tijdelijke voorziening omtrent het Nederlandsche muntwezen.

Verordening van de Secretarissen-Generaal van de Departementen van Financiën, van Justitie, van Handel, Nijverheid en Scheepvaart, van Landbouw en Visscherij en van Koloniën betreffende de regeling van het deviezenverkeer, *Verordeningenblad voor het bezette Nederlandsche gebied*, 27 Juni 1940 no. 27.

Besluit van den Secretaris-Generaal voor Bijzondere Economische Zaken en van de Secretarissen-Generaal van de Departementen van Financiën, van Justitie, van Handel, Nijverheid en Scheepvaart en van Binnenlandse Zaken betreffende het bank- en credietwezen, *Verordeningenblad voor het bezette Nederlandsche gebied* 16 December 1941, no. 225.

Koninklijk Besluit van 10 October 1945, *Staatsblad* no. F 222, houdende vaststelling van het Deviezenbesluit 1945.

Wet van 23 April 1948, *Staatsblad* no. I 165, houdende verklaring van het algemeen nut van de naasting van de aandelen in het maatschappelijk kapitaal van De Nederlandsche Bank N.V. door de Staat en regeling dier naasting. (Wet nopens de naasting der aandelen in de Nederlandsche Bank N.V.).

Wet van 28 mei 1981, *Staatsblad* no. 321, houdende regelen inzake de financiële betrekkingen met het buitenland (Wet financiële betrekkingen buitenland).

Tabel Octrooien en Bankwetten (wijzigingen)

Jaren	Besluit van den Souvereinen Vorst	Koninklijk Besluit	Wet	Verordening van den Rijks-commissaris
1814-1838	1	1		
1839-1863		1	1	
1864-1888			1	
1889-1913			2	
1914-1938		2	8	
1939-1963		1	4	1
1964-1988			7	
1989-1998			4	

GERAADPLEEGDE LITERATUUR

B.[artstra], S., 1884, *Het Bank-octrooi tegenover onze staatsfinanciën*, 's-Gravenhage.

Compendium van regelgeving met betrekking tot de Nederlandsche Bank op 31 mei 1998, De Nederlandsche Bank, Afdeling Juridische zaken, Amsterdam 1998.

Fase, M.M.G., 2000, *Geschiedenis van de Nederlandsche Bank VI. Tussen behoud en vernieuwing. Geschiedenis van de Nederlandsche Bank 1948-1973*, Den Haag.

Jaarverslag De Nederlandsche Bank 1823/24.

Jong, A.M. de, 1960, *De Wetgeving nopens de Nederlandsche Bank 1814-1958. Een historische studie*, 's-Gravenhage.

Jong, A.M. de, 1967, *Geschiedenis van de Nederlandsche Bank I. De Nederlandsche Bank van 1814 tot 1864*, Haarlem.

Mok, M.R., 1998, 'Bankwet 1998: van Willem I tot EMU' in: *TVVS: maandblad voor ondernemingsrecht en rechtspersonen*, 1998, 41, 1, 15-17.

Vanthoor, W.F.V., 1993, *Een oog op Holtrop. Grondlegger van de Nederlandse monetaire analyse*, Amsterdam.

Zwet, J.R. van, 2000, Met gepast zelfgevoel: de onderhandelingen tussen de Nederlandsche Bank en de Staat over de Bankwet van 1903, *Onderzoeksrapport WO&E nr. 620*, De Nederlandsche Bank, Amsterdam.

ARCHIVALIA

Archief De Nederlandsche Bank

ADNB 1.832.2216/5/1 Klapper op de wetgeving nopens de Nederlandsche Bank.

ADNB 6.4/141/1 afschrift Koninklijk Besluit van den 31 Maart 1932, no. 6, houdende opzegging van het aan de Nederlandsche Bank verleende octrooi.